

Talpas Kamarás Eszter

„Úszunk vagy elsüllyedünk – de együtt”

„Az anyanyelvi nevelés alapvető feladata az értelmes, kifejező beszéd, az olvasás és írás igényes használatának, az ehhez szükséges képességeknek a fejlesztése. Ápolja és hagyományozza az anyanyelvi örökséget, felkészít a kommunikációs helyzetekben való aktív részvételre, fejleszti az önálló tanulás és önművelés képességét.” (Zimányi)

Ahhoz, hogy a mai kor gyermeke boldogulni tudjon az információk gazdag világában, szüksége van arra, hogy a legmagasabb szinten sajátítsa el az anyanyelvét. A megfelelő anyanyelvi alapok biztosítják számukra e világban való helytállást, mivel ez egy összetett folyamat, mely magába foglalja az írást, olvasást és a beszédet.

„*Úszunk vagy elsüllyedünk – de együtt*” – vezérel a mindennapi munkám során. Értelmezésem szerint a kitűzött célt akkor érem el, ha a diákjaim teljesítik a saját, rájuk kimért feladataikat. Ezt az elvet követtem akkor is, amikor a négy helyesírási alapelv gyakorlására készítettem óravázlatokat. Az elkövetkezőkben a kooperatív módszerek felhasználásával írtam le néhány példát, melyeket már sikeresen alkalmaztam az anyanyelvi órákon. Az adott gyakorlatok, ötletek segítségével változatosabbá tudtam tenni a tanítási óráimat. Bízom benne, hogy mások számára is hasznosíthatókká válik ez az ötletbörze.

A kiejtés elve gyakorlása (5. osztály)

Az óra oktatási-nevelési célja:

- a kiejtés és az írás szoros összefüggésének megismertetése a tanulókkal
- a tanulók helyesírási készségének fejlesztése
- az együttműködési készség fejlesztése kooperatív technikák alkalmazásával

I. Ráhangolódás

Az órát egy rövid *légzőgyakorlattal* kezdjük. A kivetítón látható mondatpiramist először némán elolvassák a tanulók, majd követik az utasításomat.

Utasítás: Kifújás után szívjátok be a levegőt, tartsátok bent, majd egy levegőre próbáljátok meg felolvasni az egész piramist.

jelképezi.

hatalmat jelképezi.

fölötti hatalmat jelképezi.

az ország fölötti hatalmat jelképezi.

Az országalma az ország fölötti hatalmat jelképezi.

A gyakorlat nemcsak felkelti a tanulók érdeklődését, hanem kellően el is lazulnak tőle, így kezdetét veheti a munka. A légzőgyakorlatok fontosak, mivel növelik a tanulóknál a koncentrációképességet, a mozgékonyabb tanulókat egy kicsit megnyugtadják és mindenkinek sikerélményt nyújtanak.

II. A tananyag feldolgozása

Az osztály tanulói csoportban dolgoznak az óra során. A csoportalakítást kártyák segítségével végzem el. A tanulók kártyákat húznak. Nem irányított csoportalakításról van szó, hanem véletlenszerűen alakulnak ki a kiscsoportok, ahogy a kártyákat húzzák a tanulók. A kártyákon az Értelmező szótár, Magyar szinonima szótár, Régi szavak szótára, Idegen szavak szótára megnevezések találhatóak úgy, hogy minden szó első betűje kimarad. Igyekeztem a tanulókat arra ösztönözni, hogy ne a kifejezések jelentésén gondolkodjanak, hanem a megfejtéseket követően mihamarabb csoportokba rendeződjenek.

Például:

_agyar _elyesírási _ótár

Miután mindenki elolvassa a kártyácskáját és megtalálja a helyét, kialakulnak a csoportok. Az osztály tanulói négyes csoportban dolgoznak.

A feladat célja nem csupán a csoportba rendeződés játékos levezetése, hanem a szótárnevek átisméltése is. A kezdőbetűk pótlása a szótárnév helyesírására hívja fel a figyelmet. A csoportok a következő feladatokat oldják meg:

1. Igaz vagy hamis?

A tanulóknak az *igaz vagy hamis* gyakorlat segítségével kell megoldaniuk a feladatot. A táblán látható szavakkal kapcsolatos állításokról kell eldönteniük, hogy igazak vagy hamisak. Az állításukat az I és a H betűvel jelölték.

Kivetített szavak: *fogoly, Kossuth Lajos, egészség, újdonság*

a) A kivetített szavak hibásan vannak leírva.

b) Ha nem tudom helyesen leírni a kivetített szavakat, akkor az Idegen szavak szótárában keresem ki.

c) A Magyar helyesírási kézikönyv segítségével ellenőrizhetem a szavak helyesírását.

d) A helyesírás egy szabályrendszer.

A feladat ellenőrzése: A feladatot közösen ellenőrizzük a kivetítő segítségével. A tanulók a kivetítőn már a helyes megoldást látják, így könnyen kijavítják az elkészített feladatukat.

2. Játsszunk az igazsággal!

Az általam felolvasott szavak: *vízpart, tüzet, újdonság, kéz, hidat, kezét, rugalmas, gyűjtemény*

A tanulók a feladatot a kerekasztal módszerrel oldják meg. A feladat megértése után a csoportban az óramutató járásának megfelelően egy lap megy körbe, amire a tanulók sorban írják a megoldásaikat. A csoporton belül mindenkinek egy szót kellett megjegyeznie, amit aztán leírt.

A feladat ellenőrzése: önellenőrzéssel történik. A tanulók az eszközpádnál megtalálják a feladat helyes megoldását. Az eszközpádnál minden csoportból az előre kijelölt személy mehet, aki elviszi a csoportjának az ellenőrzéshez szükséges kulcsot, majd azt visszateszi.

3. Cseréljük ki!

A feladatot a csoportok a feladatcsere módszerrel oldják meg, mely során Weöres Sándor verseivel ismerkedtek meg. A feladatcsere módszer a feladatküldés egyik fajtája, mely során a csoportok kidolgozzák

a feladatot, és ezt követően egymás közt kicserélik.

A csoportok feladata az, hogy a versrészletből írják ki a hosszú magánhangzókat tartalmazó szavakat. Mind a négy csoport más versrészletet kap, amellyel dolgozik. Az osztály gyengébb csoportja a rövidebb versrészletet kapja, hisz nekik tovább tart maga a versrészlet elolvasása is.

1. csoport versrészlete:

*Szív dobban,
Szív dobban,
Kalapács koppan, tűz lobban.
Feszül az új híd, dörög az új gyár,
Virul az ország, újra él már!
Még-szebben,
Még-jobban
Kalapács koppan, szív dobban.*

2. csoport versrészlete:

*Hogyha kijössz, messzire mégy,
hogyha maradsz, csípdes a légy.
Habzik az ég, mint tele-tál,
tarka idő szöttese száll.*

3. csoport versrészlete:

*Egyszer volt egy nagy csoda,
Neve: birka-iskola.
Ki nem szólt, csak bégetett,
Az kapott dicséretet.*

*Ki oda se ballagott,
Még jutalmat is kapott,
Így hát egy se ment oda,
Meg is szűnt az iskola.*

4. csoport versrészlete:

*Égi csikón léptet a nyár,
tarka idő ünnepe jár,
táncra való, fürdeni jó,
nagy hegy alatt hűsöl a tó.
Hogyha kijössz, messzire mégy,
hogyha maradsz, csípdes a légy.
Habzik az ég, mint tele-tál,
tarka idő szöttese száll.*

A feladat ellenőrzése: A csoportok egymás között kicserélik a feladatlapukat, így mindegyik csoport látja a többi csoport versrészletét. Az ellenőrzéshez szükséges megoldó kulcsot az eszközpadnál találják. Mindegyik csoport más színnel javítja a versrészletet. Ha már a javított versrészlet került a csoporthoz, akkor a csoport írnoke aláírja, hogy egyetért-e a javítással vagy nem. Az esetleges hiba találasakor az adott csoport is jelöli a hibát.

Amikor a csoportok elkészülnek a feladattal, szóban értékelem a cso-

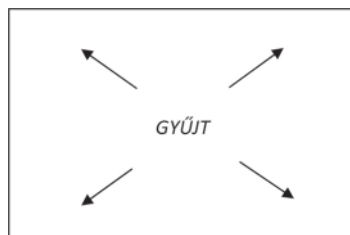
portokat, a felmerülő problémákat megbeszéljük.

4. Találj meg!

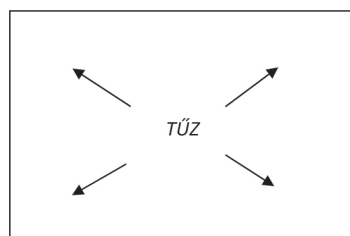
Ebben a feladatban a szótövek helyesírásával foglalkozunk, melyre az ablakmódszer segítségével vezetem rá a tanulókat. A feladathoz a tanulóknak kapnak egy A4-es lapot, ezt a lapot felosztjuk 4+1 részre: a lap közepére kerül a szótő, a négy sarkába pedig a keresendő szavak. A feladat célja, hogy a tanulók figyeljenek oda az új szavak alkotásánál a szótövek helyesírására, figyeljék meg az időtartam változását az általuk alkotott szavakban.

A feladatra mindegyik csoport azonos időt kap, azaz 5 perc alatt kell elvégezniük a feladatot. A feladat során minél több szót ír a csoport, annál sikeresebb, ugyanis minden helyesen leírt szó, pl. annál több matrica a csoport számára.

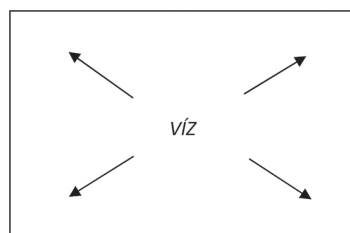
1. csoport

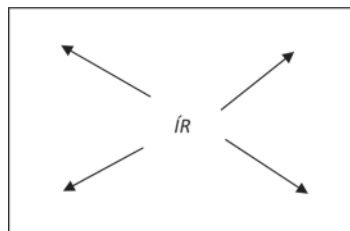
2. csoport

3. csoport

4. csoport

A feladat ellenőrzése: A csapatok írnokei felírják az összegyűjtött szavakat a táblára. Ellenőrizzük a helyesírásukat, majd szemléltetem a szótövek időtartamának a változását is.

A megoldott feladatok után közösen megalkotjuk a szabályt. A cél, hogy közösen, saját szavaikkal, szókinccsükkel tudják megalkotni a szabályt, melyet a füzetbe írunk.

III. Záró rész

Az órát játék segítségével zárjuk le, mely egyben visszacsatolásként szolgál számomra az elsajátított ismeretekkel kapcsolatban.

A játék neve: *Keveredj, állj meg, csoportosulj!*

A tanulók azt a cselekvést választják ki és végzi el a tanári instrukcióból, ami az épp adott szóra érvényes. Például:

Keberedj, állj meg, csoportosulj aszerint, hogy a **gyűrű** szóban hány hosszú magánhangzó van! Így a tanulóknak kettesével csoportosulnak, mivel a szóban 2 hosszú magánhangzó van.

Keberedj, állj meg, csoportosulj aszerint, hogy a **szállnak** szóban hány hosszú mássalhangzó van! E szerint a meghatározás szerint mindenki egymagában áll.

Keberedj, állj meg, csoportosulj aszerint, hogy a **tűzet** szóban hány rövid magánhangzó van! A tanulók kettesével csoportosultak, mivel a szóban 2 rövid magánhangzó van.

Keberedj, állj meg, csoportosulj aszerint, hogy az **újságárus** szóban hány hosszú magánhangzó van! Így a tanulók hármas csoportokat alkottak.

A játék során a tanulók élénken viselkednek, figyelnek egymásra és élvezik a játékot, mely során észre sem veszik, hogy a kiejtéssel foglalkozunk.

Forrás:

■ Kagan, Spencer: *Kooperatív tanulás*. Budapest: Önkonet Kft., 2001.

■ Roeders, Paul: *A hatékony tanulás titka*. Budapest: Calibra Kiadó, 1995.

■ ZIMÁNYI, Árpád: „Az anyanyelvi nevelés célja és feladatai”. In: Dobóné Berencsi, M.– Zimányi, Á.: *Anyanyelvi tantárgy-pedagógiánk vázlata c. jegyzet alapján*. Eger: EKF Líceum Kiadó, 2000.

■ <http://www.nyeomszsz.org/orszavak/pdf/ZimanyiAnyanyelvpedag.pdf>

■ *A magyar helyesírás szabályai*. 11. kiadás. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2000.